

MORGENBLADET

Utenriksanalyse: Fredsskapende grenser

Av Av Stein Tønnesson

Ligger fast: Det har vært få kriger om Afrikas landegrenser, selv om de ble tegnet av de tidligere kolonimaktene. Foto: Scanpix

Delelinjeavtalen i nord er et lite skritt mot en fredelig verden.

Faste grenser er godt for fred. Avtalte, kartlagte og avmerkede grenser til lands og til vanns er forutsetninger for et åpent og fredelig internasjonalt samfunn. Mens omstridte grenser ofte er lukkede, er avtalte grenser som regel åpne.

Derfor har det tålmodige arbeidet som utenriktjenesten

gjør rundt om i verden med å forhandle om grenser, stor betydning for verdensfreden. Det er en stor lettelse at flere generasjoners delelinjeforhandlinger med Sovjetunionen og Russland nå er slutført.

Da den norsk-svenske unionen ble opphevet i 1905, la forhandlerne vekt på å løse alle grenseproblemer. Da Tyskland tapte første verdenskrig, krevde ikke Danmark tilbake hele Slesvig, men nøyde seg med de områdene der en avstemning viste at folkeflertallet ønsket å tilhøre Danmark. Dermed ble grensen så allment respektert at selv ikke Hitler gjorde noe med den under andre verdenskrig. At danskene og svenskene forliket seg med å miste så mange av sine gamle landområder, var den viktigste forutsetningen for freden i Norden. At Vest-Tyskland godtok Oder-Neisse-linjen mellom Polen og Øst-Tyskland i 1970, bidro sterkt til den fredelige avviklingen av den kalde krigen i Europa og Tysklands samling tyve år senere.

Grenser har fått et ufortjent dårlig rykte i globaliseringens tidsalder. Naive forestillinger om et grenseløst, postnasjonalt samfunn har grepet om seg. De «unaturlige» grenselinjene som kolonimaktene tegnet på kartene sine, har fått skylden for at folk er blitt splittet.

Kritikken mot tilfeldig fastlagte grenser har opplagt mye for seg. Nasjonsbyggingen rammet folk som levde i grenseområder. Men det var først og fremst de omstridte grensene som splittet. De grensene det ble enighet om, hindret ikke trafikken frem og tilbake på krøtterstier og handelsveier. Det er dessuten påfallende at de fleste kolonigrensene ble opprettholdt etter frigjøringen. Grensene mellom de tidligere sovjetrepublikkene ble også liggende fast etter Sovjetunionens oppløsning.

Faktisk har det vært ganske få kriger mellom stater i det postkoloniale Latin-Amerika, Afrika, Sørøst-Asia og Sentral-Asia. Krigene i disse områdene har stort sett vært borgerkriger, ofte med innblanding utenfra, men uten at målet har vært å legge under seg nytt territorium. Krigene mellom Eritrea og Etiopia 1998-2000, Iran-Irak 1980-88 samt om Israels eksistens og grenser, er blant unntakene. Kanskje må vi regne hele Midtøsten som et unntak. Måten kolonimaktene delte opp det tidligere osmanske riket på etter første verdenskrig, er aldri blitt ordentlig godtatt.

Lenger øst har imidlertid Folkerepublikken Kina gjort et omfattende diplomatisk arbeid med å avtale og avmerke sine lange landegrenser, i tett samarbeid med nabostatene. Ifølge den amerikanske statsviteren Taylor Fravel har Folkerepublikken siden opprettelsen i 1949 løst så mange som 17 av sine 23 grensekonflikter gjennom forhandlinger, ofte ved hjelp av store innrømmelser.

Grensen mellom Kina og Vietnam, der det så sent som i 1987 og -88 ble skutt med tungt artilleri, er nå fullstendig avmerket med grensesteiner. Handelen over den tidligere så lukkede grensen har økt enormt siden den dagen for ti år siden da de to landene ble enige om hvor grensen skulle gå. Kinas viktigste gjenstående territoriale problemer gjelder nå Taiwan, grensen til India og havgrensene i Sør-Kina- og Øst-Kina-havet.

Grensekonflikter i havet er ikke like farlige som strid om landegrenser, fordi det ikke lar seg gjøre å okkupere havet eller havbunnen, bare seile i det, fiske i det og bore etter olje, gass og mineraler.

For å kunne utnytte ressursene i havet og under havbunnen er det en stor fordel, ja nesten en forutsetning, å vinne internasjonal anerkjennelse for sine rettigheter ved å følge havrettskonvensjonens bestemmelser for avgrensning av kontinentalsokkel og økonomisk sone. Kostnadene ved å underlegge seg og utnytte havets ressurser ved hjelp av militærmakt, vil være enorme. Det er vanskelig å

forsvare oljeinstallasjoner offshore i krig.

Havrettens regler er dessuten langt mer spesifikke enn mange tror. Det er ikke nødvendigvis makta som rår i havet. Ressursene tilhører den nasjonen som har den nærmeste kysten. Med grunnlag i havretten vil verdens diplomater fortsette sitt fredsskapende arbeid helt til alle klodens kystnære områder er blitt avgrenset. Det vil også gjøre det lettere å forvalte ressursene forsvarlig. Vår nye delelinje er med på å skape presedens. De som går i årets 17. mai-tog bør rope hurra for forhandlerne.

Stein Tønnesson Historiker og forsker ved Institutt for fredsforskning (Prio). stein@prio.no

Publisert 07. mai 2010